

**OSTRA
NOVELLA**

**30
ctm/**

**MA FLORIDA
PROFESOR.**

per

brC/010

n. 15

CARLES SALVADOR

illustrazioni de Espert

NostrA

NovelA

Revista + Literaria + Popular

Redacció i Administració: P A Z, 23
(Secció de Literatura del Circul de Belles Arts)

Suscripció: 3'50 Pts. Trimestre

Núm. 15 + + 23 Agost 1930 + + Any I

NUMEROS PUBLICATS:

- 1.—LA VOLTA DEL ROSINYOL, per Maximilià Thous. Il·lustracions de Lluçh.
- 2.—LA TERRETA, per Rafel Altamira. Il·lustracions de Vercher.
- 3.—DE ROMERIA, per Salvaor Guinot. Il·lustracions de Bellver.
- 4.—LA TRAGICOMEDIA DE D.ª CAYETANA, per Rafel Martí Orberà. Il·lustracions de J. Sabina.
- 5.—ESCLAT DE ROSES FINES, per Milagro Espí de Morante. Il·lustracions de M. Vidal Corella.
- 6.—LA DONA PER DINS, per F. Hernández-Casajuana, Aplicacions ceràmiques de Mateu.
- 7.—L' ALEGRIA DE "JOSE", Cuadro albuferenc, per Mariano Serrano. Il·lustracions de A. Claros.
- 8.—EL PARE DELS GATS, per V. Calvo Acacio. Il·lustracions de J. Sabina.
- 9.—UN DRAMA EN UN POBLE, per Enric Durán i Tortajada. Il·lustracions de Roch Minué.
- 10.—TERRA EIXUTA, per F. Garcia Sanchez. Il·lustracions de Renau.
- 11.—¿A MICHES? ¡NI EN LA DONA!, per V. Pla Mompó. Il·lustracions de Bañón.
- 12.—L' ALQUERIA DEL REI, per Vicent Mallent. Il·lustracions de Martí Vidal Corella.
- 13.—LA TERRA FLORIDA, per Emili Fornet. Il·lustracions de F. Carreño Prieto.
- 14.—LA GLORIA DEL POBLE, per J. L. Almunia. Il·lustracions de Vercher.

Normes elementals d'ortografia valenciana

La c, davant de e i de i, es llig aproximadament com la s castellana (centenar, cigró).

La j, davant de a, o i u, es llig aproximadament com la ch castellana (vaja, jolivert, ajudant).

La g, davant de e i de i, es llig aproximadament com la ch castellana (gelat, giner).

La combinació ny es llig aproximadament com la ñ castellana (any, guanyar).

NOSTRA NOVELA

en el proxím número 16 publicará

Fang en les ànimes

per EDUART BUIL

Il·lustracions de FRANCESC BADIA

en el número 17 publicará

L'home que fea falta

per SERAFI JULIA

Il·lustracions d' A. FERBER

El millor surtit en calces, calcetins i gèneros de
punt, l' encontrará vosté en la

CASA GIL

Calitats incomparables — — Prèus econòmics

Fabricació dels famosos calcetins

TITAN

Ventes al per major i menor

Fábrica: Azcárraga, 29

Almacén de ventes al detall:

carrer de Adresadors, 15

Sucursal: PEU DE LA CREU, 12

TELEFON 10.530

NOSTRA NOVELA

Vol arribar a les tendres mans de tots els chiquets per a que, dende menuts, s'aficionen a llegir en valencià.

NOSTRA NOVELA

Prepara una edició popular de cuentos per a infants, per a difundirlos per totes les escoles. Sembrar en la escola valenciana, es recollir després bons valencians.

El millor surtit en calces, calcetins i gèneros de
punt, l' encontrará vosté en la

C A S A G I L

Calitats incomparables — — Prèus econòmics

Fabricació dels famosos calcetins

T I T A N

Ventes al per major i menor

Fábrica: Azcárraga, 29

Almacén de ventes al detall:

carrer de Adresadors, 15

Sucursal: PEU DE LA CREU, 12

TELEFON 10.530

NOSTRA NOVELA

ha passat ya les fronteres, seguint un moviment d'expansió del nostre esperit. Els valencians que anyoren les coses de la terra i tots aquells que, en general, s'interessen per la literatura valenciana, poden encontrar-la:

EN LONDRES:

Russel Square. Quiosco.

EN PARIS:

Boulevard Montmartre, cantó a Faubourg Montmartre. Quiosco.

EN BUENOS-AIRES:

Círcul Valencià "El Micalet". Carrer de Venezuela, 720.

NOSTRA NOVELA

BARBAFLORIDA
PROFESOR

PER

CARLES SALVADOR

Il·lustracions d' ESPERT

Imp. LA GUTENBERG.

DEDICATORIA:

Als poetes de TAULA, germans meus en el renaiximent literari actual.

L' AUTOR

Exemplar d'Homage al
comediògraf, company i amic
Ramon Furià
molt afectuosament
Carles Salvador

I

BARBAFLORIDA PROFESSOR

EL Deixeble era un beneit que mai no regirava llibres per a trobar idees noves; si involuntariament alguna idea es topava amb ell tenia prou força de voluntat per a deixar-la de flanc i no fer-ne cas. Pero tenia el gust de quedar bé amb les persones de consideració social i, sobre tot, amb els intellectuals i, d'una especial manera, amb els seus antics professors d'Universitat.

Cuan el Deixeble anà a parar a la més provincial capital del seu país pensà que allí s'havia retirat el seu venerable Professor d'Història. I decidí anar a vore 'l per a saludar-lo i, si se terciava, per a conversar de temes elevats—filosofia, dret, re-

ligió, art—encara que com en cos i ànima es dedicava a l'admirable carrera de rendista no entenguera gota d'aquelles cuestions bàsiques.

No li fon difícil assaltar la casa del Professor. Anà a ella una mica emocionat per si "aquell home vell" el recordava amb les alades paraules de "vós ereu el més estimat alumne del curs".

El va rebre una serventa envellida. Damunt d'un sofà del passadís, un gat enroscat i dormit passava el seu rosari de rogalls.

Moments després entrava en una cambra, petita com una capsa de panses, plena de llibres. Desde un cadiró de pell el Sr. Professor li allargava la ma dient-li:

—Ni pel nom ni per les traces vos recorde; pero assenteu-vos.

I el visitant en disculpa del Professor exclamava baixet:

—Li perdone. L'ancianitat me l'ha deixat amnèsic.

EL PROFESSOR D' HISTORIA...

...era un home com Llull, barbaflorida. Explicava Història, anys ha, en una Universitat carregada de cases d'hortes i cuan passejava els carrers, solia recitar fragments monogràfics perque a sovint li fallava la memòria. I com que cada dia més li mancava la seua més lluida facultat arribà a ser la burla dels alumnes que concurríen a classe.

Cuan fea explicacions quedava, devegades, repentinament parat el seu discurs mental sense poder recordar la fecha de l'invenció de l'imprenta, o el nom del savi ordenador d'una teoria sobre el sistema planetari, o el del rei que governava Espanya en 1658, per eixemple.

Aquesta insuficient memòria era causa de disgustos continuats. Comensar a parlar de Cristòfol Colom i acabar atribuint-li la descoberta de les

Amériques de la llibertat individual, col·laborador de l'obra filosòfica dels enciclopedistes, no era gens difícil en aquest Professor barballarg, barbablanc, barbaflorida.

Ell mateix es coneixia la manca de recordació i es retirà a la seua cambra d'estudi, jubilant-se de la càtedra com si el llibertaren d'una presó aon cada dia, i davant d'un grup de joves mofetes, estiguera obligat a dir-ne una de les seues per a provocar les rialles. El cas del Professor anà a la premsa sempre disposta a enlairar i a enfonsar i a justificar tota obra humana i divina. El colp que va rebre el vell fon mortal. Es desanimà de tal manera que, perdudes les esperances que en atre temps posà en la virtut encomanada a la premsa d'il·lustrar els lectors i no mai de sembrar egoismes ni tansols de classe, entre professionals de la cultura, es retirà en casa posant-se voluntàriament fora del temps i de l'espai.

L'entristit Professor fon abocat a les aberracions intel·lectuals per no poder respirar, ves a saber si per força, l'aire que es renova unes vegades dolent i furiós com l'huragà, atres sanítos i fi com el ventijol que porta sobre els múscles la sal i el iode de la mar.

EL DRAMA DEL PROFESSOR...

...no era perquè li mancaren les nocions històriques, ans perquè moltes vegades ni les pròpies anècdotes recordava.

Tenia, no obstant, rampells fugacíssims. Del discurs enraonat i normal passava a la punta de sàgeta irònica, al colp de massa del sarcasme, a l'alada incongruència metafísica, a l'espectacle paradoxal, al grotesc de la farsa... L'interlocutor o bé el simple oidor mai no sabia destriar la llum intel·ligent de l'esclat d'ingeni o de les foscors subjctives... Co-

mensava a dir baix el sol del meridià i terminava en les ombres alambicades dels senderons de la fol·lia. De reservat passava a comunicatiu, de seriós a la joiosa diversió verbal, de amabilíssim a desproporcionades altiveses, de la blenor cordial passava a la mordacitat injuriosa... Perdia i recobrava la memòria d'una manera asombrosa, a salts i a bots com si obrara a voluntat. Atres vegades el vell confusoriari tenia una cristalina lucidesa i allavors se li acudien nimis detalls de la lluntana infància, de la turbulenta joventut. Diria 's que estava vivint, ara, aquella vida.

Era, ja es pot comprendre, un cas ben singular.

Al vore que el Deixeble visitant li dia "amic", el cor del Professor s'esponjà i feu comens a un dels seus més estimats eixercicis: la confessió de recòndites idees. La vella serventa prou que li tenia escoltades les seues filosofies. Ara podia descarregar-les en un antic alumne i es trobava de ple en el cistell de les satisfaccions.

I vulgué abocar-lo tot de repent. Les paraules caïen al rostre del Deixeble com uns rocs eixits d'un Hèrcules irat:

¿D' aon li digueren que era fill? ¿Quines persones foren els seus pares? ¿Cóm es dia ell mateix denominant-se? ¿Aon vivia? ¡Ho ignorava!

—Aquest és el drama, estimat Deixeble: ignorar-ho tot.

¿Sabem en realitat de quin fang és fet el nostre cos? Pendre un grapat de pols i preguntar-li: ¿sou vos el meu germà nonat?, hauria d' ésser d' una pràctica corrent. ¿Haveu estat home ya? ¿Per qué yo soc yo i no soc vós, grapat de pols? ¿Quí ha fet que yo siga yo tal com soc i no tal com sou vós, massa de terra, grapada de pols, tarrós de fang? Vós sou terra, sí. Pero ¿vós sabeu que sou terra? Ho diem nosaltres, que vós sou terra, pols, fang; pero no ho sabeu vós. És el drama de la terra, es-

timat Deixeble: ignorar-ho tot. Es el drama de l'home: ignorar si u es tal com és; si és tal com ha estat fet. L'artificialitat de les coses, que sembla ser la gran conquesta de l'humanitat, és el punt de partida del seu interès i és el principi del seu interminable dramatisme.

—¿Soc yo Barbaflorida?—preguntava el Professor encaixant la mirada en els ulls del Deixeble.

—Es de dubtar que ho siga perquè després de la flor la meua barba hauria de donar el fruit. I ¿podré donar fruits yo, envellit i barbablanca? No; no podré tindre fills amb el meu aspecte formal perquè no puc fer d'una mica de terra un home vivent. És obra de Deu, aixó, diuen, i com que ho respecte crec que si jo tinguera fills no serien meus sinó de Deu, creador de l'home i de tota cosa. I bé; així yo soc fill però no del meu pare carnal. Es dir, que tinc dos paternitats: una que correspon al cos, a la carn, a la matèria; i una altra, espiritual, que en categoria humana està en primer lloc tant com la meua còrpora està en lloc secundari. I ¿cóm és que si se manifesta l'esperit advé goig o doloria al cos i l'espiritualitat del meu doble ser no reclama la seua part després d'haver posat el seu art? Sembla de bon judici que el goig espiritual fora tot per a l'esperit i que el dolor carnal fora tot per a la carn sense traspessos ni consorcis. I no és així, com si la matèria i l'esperit foren tot una mateixa cosa filla d'identica paternitat, com si aquest gesmiler de la fas m' haguera brostat del cor de l'ànima.

No puc dir si em conec.

Com tampoc puc dir aon vixc. I ¿cóm he de saber aon vixc si encara no se si vixc?

Es el meu drama, estimat Deixeble; és el drama humà.

L'antic Professor d'Història havia arribat a la follia. Al menys això pensava el seu visitant qui, per si és cert que folls i infants diuen les veritats,

seguí bocabadat davant "el vell" escoltant-li raonaments.

EL DRET A LA VIDA...

...fon lo que se li acudí al Professor tot pensant si ell vivia o no vivia. Uns segons d' íntima i muda interrogació passaren; i abocant-se de sobte cap al Deixeble espetà:

—¿Tenim dret a la vida?

No li faltava atra cosa per a acabar d' astorar-lo. ¿Qué podria respondre?

—Es dir, ¿devem menjar per a viure, per a sostindre les forces corporals?

Al Deixeble li pareixia que sí; que quant més i millor menjara millor vida podria passar-se. Pero temia no donar gust al Professor i callava prudent.

La negació fon rotunda:

—¡No! No tenim dret a la vida.

¡Home—pensà l' orient—. ¿Eixa idea no el conduiria al suicidi? ¿No és antihumà el concedir que u no té dret a la vida?

—Per a que vixca la nostra còrpora és precis alimentar-la. ¿Concedit?—interrogava enfàticament el Professor.

—Concedit—responia el Deixeble temoric de no endevinar.

—Prengam, puix, com a eixemple, un aliment qualsevol, un ou, una poma, un peix... Posem un ou que de tan harmònic com és pot fet-se escàpol. ¡Un ou! L' esclafem, el fregim i se 'l mengem. O li fem un foradet a la closca i se l' empassem com qui res no fa i tal vegada sabem dir sonrients i amables:—Els ous s' han fet per a alimentar l' home.

¡Fals! L' ou és post per a la procreació de les gallines. Per a tindre fills. Ni la gallina té coneixensa de l' alimentació humana, ni en cas d' atauillar-la li importaria res. La gallina pon per a ella i per a la

major glòria de la seua rasa. Si li prenim un ou no és un ou el que li hem pres, ni un pollet sinó tota una sèrie innúmera de sers de la rasa de les gallines. L'ou que no ens hem begut aquest matí gravitarà sobre la economia universal, sobre el paisache de la terra i sobre la bondat o maldat dels homes com gravita el sol sobre tot el seu sistema astronòmic.

L'home té dret a la vida—solem oir ben a sovint. I les gallines ¿no en tenen? Posem el cas al revés: les gallines del tamany dels hòmens, aquests de l'alsada de les gallines i elles fregint-nos a la paella. ¡Quina de Societats i de Lligues de defensa dels drets de l'home no se'n farien? ¡Quina de proclames i de Congressos no ens atabalaria?

¿L'home té dret a la vida? ¿Voleu vos que en tinga, de dret?

El Deixeble no sabia qué respondre i callà per a vore si d'aquesta manera aconseguia marchar de la casa amb més prontitut.

—Si ho voleu vós, que en tinga, que vixca. ¡Vivim! Pero sense atentar el dret a la vida de les pobres gallines que més la paguen cuan més festa és a la casa i cuan més grosses són.

—¿Que és el sant de la Maria? ¡Au! a portar una gallina i a quedar bé amb l'estòmac ya que som persones de raó i caposos d'una fartadeta. Es horrible, cregau-ho, estimat Deixeble; és astorador tot això que vos conte.

El Deixeble, afalagat per els "estimats" que li dedicava i per dir alguna cosa manifestà aleshores que amb el mateix raonament es podia demostrar sentimentalment que les gallines tampoc tenien dret a la vida.

—Així és— respongué el Professor—; ni elles ni els atres animals, ni les plantes; puix els animals se sustenten a costa d'atres animals i també de vegetals—sers vivents. Aquests animals i aquestes plan-

tes que són aprofitats per a l' alimentació tenen, deurien tindre, els mateixos drets pero els estronquen atres sers que son superiors a ells en capacitat o en fortitud. D' aon ens resulta que ací, en este mon, vivim sense deure les persones, els animals i els vegetals. Els vegetals perque s' alimenten de matèries orgàniques i de materials inorgànics; els animals perque aprofiten per a viure cossos animats i cossos inanimats; així mateix les persones. Vejau, per tant, cóm els únics que deuen viure son els cossos que no tenen vida. O siga, que la injustícia presidix els actes de la Natura. Si foren justs, si complira cadascú els propis drets i deixara cumplir els agens la terra es despoblaria i ací no viuria ningú per causa de les justes observàncies que, per contra, tenim l' obligació moral de no observar si ens estimem una mica nosaltres mateixos.

—Sembla haver alguna contradicció—s' atreví a insinuar el Deixeble.

—No contradicció, pense—digué, capficat, el Professor—. Ací deu haver una incomprensió. Potser que radique en eixa cosa que diem "vida". Probablement, la teoria que estic treballant me portarà de les mans a un punt desde el cual voré tot l' horisó filosòfic i m' explicaré el dubte perfectament i al meu gust. Yo ya veig la claror allà d' enllà, la que irradia una minsa llum d' estel, millor dit, una fosforecència que creix al fons de la meua intel·ligència i que, escasa, chica i poca com és, ya m' encega i tambaleja.

EL TEMPS I ELS RELONGES

El Deixeble, aprofitant el capficament i tractant de girar el rumbo dels pensaments del Professor, es guardà els mobles de l' habitació. Sobre un dels prestaches, cuasi reple de llibres, havia un antic i vulgar rellonge d' arena. Tota ella era daurada i

fosca, al cono d' avall. El fil del temps s' havia dormit i els granets descansaven.

El Deixeble pronuncià:

—Tombeu el rellonge i que comence una atra hora. Sempre m' ha distret un rellonge d' arena.

Pero el Professor digué:

—No. Ha passat el temps i no hi ha forces que el tornen a fer passar. El temps, l' hora aquella, durant la cual els granets de sorra caigueren d' una ampolla a l' atra, no ningú podrà mai més alcan-sar-la. Passà i morí. ¿Cóm voleu que yo intente aconseguir-la? Si voltàrem el rellonge, una atra hora vindria, pero no aquélla; els mateixos granets caurien d' un a l' atre cono, pero no ens retornarien el temps passat. ¿Per qué fer eixa faena inútil? Seria una ilusió. No és voltant rellonges com ú s' explica aquests misteris. Seria, a més, provocar un misteri per a acavallar-lo sobre un atre i seria crear un incompreensible per a explicar-se un incomprés. ¿Compreneu, vós, estimat Deixeble, lo impossible? Aixó no ho faré yo, pobre de mí, sense inculpar-me d' haver volgut enganyar el meu yo. Deixem el rellonge, amic, que el temps ha passat i, per tant, descansa fora del temps cridant i manifestant que nosaltres som, aiximateix, fora del temps.

—¿Dieu, Professor, que existim fora del temps?

—Sí; ho dic i me sembla poder raonar al meu favor la veracitat pronunciada. Fixeu-vos, si no, en eixe atre rellonge de pèndul, que escampa per la cambra d' estudi el seu monòton tictaquejar.

I el Deixeble que diu:

—Yo lo que veig és com marca, segon per segon, el temps que vós no admeteu, caríssim Professor.

I el Professor que respon:

—Oh, no és cert això. Fixeu-vos bé, fiexeu-vos.

El rellonge és una màquina que ni conta ni marca. Solsment indica. Es un índex que sempre diu ¡*ara!* El que anomenem *temps passat*, ha passat ya

i no és més que un *ara* lluntà que no pot tornar, que s'ha diluït, que és un *no res*, com un *no res* era. El que diem *temps futur* no és ni futur ni temps, És un atre *no res*, que ni sabem si ha de ser mai un *ara* indicat per l'aparell de rellongeria.

Si el *després* no existix, ¿cóm voleu que el rellonge l'indique? Si el *passat* tampoc no és res, ¿cóm voleu que el marque el rellonge? Pretèrit i futur, inmaterialitats ideades per els hòmens, ¿cóm voleu que siguen mesures per una màquina?

Sols existix l'*ara*. I eixe *ara* és tan petit, tan poca cosa, que dubte puga's dir si, en realitat, és temps.

Yo no sé si pronunciaré l'última lletra de la paraula que ara pronuncie, i si ya ho he fet, no sé, exactament, cuan acabí de dir-la. Són coses aquestes que escapen a la comprensió humana. No per aixó devem afirmar que un dia o atre no siguen d'una fàcil explicació vulgar. Es cosa semblant a lo que passa amb els milacres, que són fenòmens que avuí escapen a l'explicació científica, pero que en un pròxim demà ya els tindrà registrats amb tots els fils de les lleis de la saviduria terrenal. Es l'*ara* un moment tan petit, com abans diem, que no hi ha cronòmetre que el mesure ni raó que l'expose amb claredat. Podrà indicar-se solament, i la indicació és tan breu que no ens podem fiar si la tal brevetat és temps o espai o un *no res*, a la fi.

Entre un *abans* i un *després* diem que hi ha un *ara*. Pero és el cas que hi ha tan poc de lloc entre l'un i l'atre, que he arribat a creure que no li cap ni una mica de temps entremig, puix *abans* i *després* van junts i units sòlidament. En eixa unió, que no és ni fusió ni amalgama, ni combinació ni mescla, es troba una línia divisòria, filosòficament comprensible, pero impossible de mesurar; eixa línia incommensurable és l'*ara* que indica el rellonge.

Convingau, també, en que la divisòria suposta

per nosaltres desapareix desseguida substituint-se per una atra, que no ha vingut d'enloc, sinó que s'ha creat filosòficament en nostre cervell comprensiu i que desapareix en el precís moment d'aparèixer, sense que done lloc ni ocasió a cap classe de medida.

¿Qué és, doncs, el *present*? Una entelèquia. No existix el temps. ¡No existim!

El Deixeble, no volent deixar-se entabonar, interrogà per burla:

—Allavors, ¿per a qué dintre servixen els rellonges?

—El rellonge—diu el Professor—servix per a que uns milers de famílies no muiguen de fam: els rellongers.

I riu com si haguera fet el més graciós acudit.

MES SOBRE EL TEMPS I LA VIDA

Després de la rialla del Professor, el rellonge de paret omplí de sonoritats l'habitació amb cinc campanades de suspir i queixa.

—¿Cinc campanades?—interrogà el Professor.

—Cinc campanades, senyor.

—¿I són les cinc o les sis hores de la vesprada?

El Deixeble esguardà atentament els ulls del vell assegurant-se el grau de follia de l'orat. Perque ya donava com a seguríssim que el seu antic catedràtic d'Història deuria haver anat a una casa d'orat. I...

—Són les cinc de la vesprada—afirmà.

—¿Esteu cert?

—Certíssim.

—I ¿sabrieu dir-me si les cinc han comensat o han terminat al tocar les cinc campanades? Per que és cosa interessantíssima el saber en quina hora som. Si al comens de les cinc o bé al comens de las sis. Alguna vegada m'he posat a cavilar tal problema

temporal, i seria curiós per a mi que alguna persona raonable me traguera del mal-entés, si és que'l hi ha. Yo cre que havent tocat el rellonche les cinc, som el ple en les sis; pero tots aquells a qui he presentat la cuestió me diuen que no eixim de les cinc fins que les sis no són tocades. Les cinc i cinc minuts; el quart per a les sis; dos quarts de sis, etcètera. Naturalment, això me confon; seguixc la corrent del vulgo i els dubtes se m' apoderen.

—La cosa és clara, estimat Professor—digué el Deixeble animant-se per a divertir-se i per a demostrar que tenia idees clares sobre l' assunte i fins ingeni i talent natural—. Supposeu que al temps de la Creació del món, un fabricant suís tinguera ya preparat d' encàrrec el primer cronòmetre i que en aquell moment solemne de l' aparició del primer home, o siga del primer client, posara en marcha la màquina. Ha passat una hora, toca la una; ha passat una atra hora, sonen les dos; després, les tres, i les quatre... i ara, havent tocat les cinc, són les cinc d' aquest segle, d' aquest any, d' aquest dia i d' aquesta vesprada.

—Bé, amic—pronuncià el Professor sense admirar la performansa intel·ligent de l' interlocutor que, desde'ls dies de les aules, el tenia per un perfecte home de necetats—. Aixó ya me ho sabia yo. I, precisament per eixes raons, no són les cinc, sinó les sis.

—¡Les cinc! ¡Que han passat cinc hores! Que vol dir que han passat tantes millonades d' hores de la Creació fins ara.

—Molt bé. Si han passat, no són ya. Som, per tant, dins de l' hora sisena de la vesprada. ¡Quina hora és ara? ¡Les sis! I cuan les martellades ens tornen a anunciar un canvi d' hores farem bé de girar els ulls al temps de la Creació per a vore si el rellonge suís del vostre eixemple tenia les sagetes a les dotse o bé a la una, perque també és possible que aquell bon industrial tinguera la pen-

sada de comensar la seua tasca amb les paraules següents: "Ara (¡dong!, una campanada), ara és el principi de l' existència, i dins d' un hora el martellet es mourà dos vegades, indicant que el món entra en la segona hora de la vida.

—Així, la qüestió està en averiguar el bon humor del primer rellonger.

—No, no; yo crec que tot dependix de l' intel·ligència del rellonger primari. Pero encara tinc un atre dubte. ¿I si el primer rellonge avansava? ¡Mireu si seria de transcendència per a l' Història!

—Clar; si avansava, si continuava avansant, segons vós, seria un malentés creure que vivim en l' any 30 del segle XX. Potser som, en veritat, al segle XIX, o bé al XVIII...

—No, no, estimat Deixeble. Per a mi que vivim llunt de la civilització encara. Estem en la Prehistòria. Impera la llei del garrot com en l' època cavernària. Els hòmens reclamen drets d' home ¡als mateixos hòmens! Uns passen fam mentre atres moren de farts. Som damunt de la terra per a reproduir-nos i ens han posat mil barreres per a que no pugam complir la nostra missió. Si no fora perque uns pocs individus necessiten fer guerres per a emocionar-se uns minuts cada dia, tractant la matansa de l' humanitat com un espectacle, ni ens deixarien tindre fills per tant com l' ànima es carrega de líbido per a poder procrear. Els salvages de l' Oceania i nosaltres, europeus, ens diferenciem en ben poca cosa; potser en les dimensions del *tappabos*. Ells acaben de baixar dels arbres, i nosaltres ben asovint havem de pujar als cimals, no més buscant una defensa. ¿Qui ens persegueix? ¡L' home! Som dins l' època del ciment armat, si voleu; pero és ben parenta de l' època del sílex.

Es pot conèixer que el primer rellonger no sabia quina cosa portava entre mans.

I tornà a riure.

SOBRE L' EXISTENCIA

El Deixeble es cregué que la follia del Professoor li permitia fer broma a costa del discurs agé.

—Tornem, Professor, tornem a parlar del temps.

—Com vullgau.

—Parleu del temps passat, del present i del futur i haveu dit que vivim fora del temps. ¿Cóm és això? Yo no me ho explique—digué per a encendre més el foc.

—Yo tampoc trobe una explicació raonable, volgut Deixeble. El cas és que hem quedat en que el temps no és temps, més que imaginativament o, si voleu, perque així hem convingut denominar una abstracció filosòfica. Ara, que si és cert que existim, serà fora del temps. Yo me toque les mans, me palpe la cara i trobe el meu cos vivent, i dic: Yo, soc yo; per tant, existixc. Pero mireu que dic *existixc* i no *existiré*—cosa problemàtica—ni dic *he existit*—cosa insegura. Vaig nàixer per que yo no era. Fon precisa la meua existència per a l' equilibri del món i ací estic. He creixcut, segurament, i la matèria ha passat per mi com passa l' aigua per la canonada del servici domèstic. Entra, surt i, mentres passa, és útil. Així el nostre cos. Mentres vagen morint les cèlules que constitueixen els meus teixits i siguen sustituides per atres cèlules que venen a mi, yo existiré. Lo que existix ara en mi no és lo mateix que fa deu anys, posem per cas, en mi existia. Deu anys endarrere, els materials que me formaven eren tots uns atres als materials que me formen avui. Aquella carn i aquells óssos desaparegueren. Nosaltres som, cada moment, una mica mort i una mica vida nova, vida naixent. Van morint unes cèlules avui, atres demà, atres despúdemà, així, amb tal continuïtat, que cada uns tants anys, nosaltres ya no som nosaltres, sinó uns yo totalment diferents. Si gires l' esguard al passat, pots

vore't mort unes quantes voltes. ¿Cóm, sinó, vos expliquen que un home siga revolucionari als vint, en plena joventut; liberal als cuarenta, en plena maduresa, i conservador als sixty, en decrepita devallada?

—Es molt raonable els canvis de pensar en matèria política.

—Lo raonable és el vore que s' ha canviat d' existència algunes vegades. Ha mort alguns camins. Si fora possible que algun vell reunira els materials que formaren l' home dels vint anys, aconseguiria refer el revolucionari sense pèrdues corporals per a l' individu conservador. Aquell que podria fer això ja s' en guardarà prou de fer tal cosa, per tant, com li convé que els exaltats passen depresa amb els anys. I mireu si ha procurat per les pròpies conveniències, que ha fet que el revolucionari muiguera sense deixar de existir. L' ha transformat només. Com que la primera consciència de l' home és la que li dóna el sentit de l' acció protestatària, ha procurat variar-lo poc a poc per no sentir-lo cridar.

—I ¿no trobeu que això és d' una sàvia organització?

ELOGI DE L' AMNESIA

—¿Conque creu que l' organització de la Natura és producte savi? ¡Ai, amic meu—es lamentà el Professor—, bé es coneix que esteu tocat de l' ala!

El Deixeble es feu arrere, alarmadíssim.

—Sí, estimat Deixeble; bé se veu que esteu tocat del bolet. En l' organització de la Natura no veig ni poca ni molta saviduria. La Natura tot ho té present. Inventà unes lleis i fa que tots els sers les complixquen. Tot ho té premedit; tot ho sap, tot ho recorda. ¡Ah, estimat Deixeble! La saviduria radica en la pèrdua de la memòria.

El savi és l' amnèsic.

—Vós digueu—recordà el Deixeble—que en ignorar-ho tot està el drama.

—Està el Drama i està la Saviduria. L' home és l' únic ser que se proposa conèixer totes les coses: les causes, els michos i els defectes. Procura averiguar per a tindre la felicitat. I com que no abasta l' intel·ligència per a tota explicació advé la infelicitat. El retorn a la felicitat està en oblidar-ho tot, en absolut, en no saber res de res.

¿Vós admeteu que la primera parella fon formada per Adam i Eva? Admeteu-la, en tot cas, per uns moments, els suficients per a una explicació curta. ¿Voleu pensar que encara no viuen? ¿Voleu pensar ara que ya són encarats un davant de l' atre? Gràcies. Continue, puix. ¿Qué saben Adam i Eva? Miren, veuen... Ni saben de l' art ni de l' industria; ni saben parlar ni saben gestionar... Ve Déu i els ensenya l' abre de la Ciència del bé i del mal. Comensa allavors els neguits. Han perdut l' estat pur. I al passar el temps i saber del goig de la carn, de la sabor dels vegetals, de la riquesa de les pells d' animaló per a tapar-se les nues incències virginals poc temps ha, ve que els dos, Adam i Eva, perden l' estat paradisiac. Perduda la felicitat, el Drama es desenvolupa. Només en ho-res tardanes, quan arriba la senectud, quan l' amnèsia s' apodera dels primers pares—permeteu seguixca l' eixemple—és quan poden entrar al cel de les tranquil·litats eternes, després d' haver deixat tota la seua saviduria experimental en herència dels fills, nosaltres, que l' hem multiplicada en forsa de dolorosos afans.

I l' humanitat ha arribat a produir-nos a nosaltres dos. A vós, el Deixeble estimat; a mí, el Professor que aspira a l' amnèsia absoluta, a l' home amnèsic. Vós sou el neguitós, l' ansiós de saber. Yo soc l' home que està apunt d' oblidar qui és, com

és i fins si existix... Vós, l' atormentat; yo, el que
entre al Paradís, perque ya no sé res de les coses.

La Natura, per tant, com és sàvia, és injusta, i,
si la personifiquem, la deifiquem; voreu com és in-
felís.

II

El Deixeble es reafirmava en que estava davant un cas, tristíssim si voleu, singularment incomparable. Volgué aprofitar-lo. ¿Cuántes coses no podria captar a aquell home per a dur-les a la penya del café? Els amics l' admirarien al recitar—reproducció mecànica mental—els desballestats raonaments del Professor. Fins la seua senyora, que tenia una personalitat ben destacada, riuria de bona gana les facècies verbals, acribillades de rampells d' ingeni, d' aquest home. Si durant l' estona en que

estava en aquella casa havia sentit un punt de re-
penediment per la visita, si havia cregut que el de-
partir professoralment fora-li causa d' algun badall
avorrit, ara es convenia de que potser al món no
hi ha res més divertit que un savi encartonat, ta-
llat en angles, percussor acèrrim del seu propi ta-
bal, fabricat amb quatre teories i micha dotsena de
paradoxes. I resolgué continuar l' estada i s' afirmà
en la cadira.

Esguardava de reull els estants de la biblioteca,
no fora que les fileres de llibres caigueren al seu
damunt en onada tempestuosa. Fea prou temps que
cuasi res no llegia. Ni llibres ni revistes, com no
foren les ilustrades, eixos periòdics per a analfa-
bets, tots plens de "sants" i fotografies. Allà en
les hores de post-café del casino solia llegir "El
Debate", encapsalat amb lletres vermelles de par-
tit d' esquerra. ¡Mostra inútil! Un diari que ritmava
excelències amb les hores dormides de la capita-
leta de província. Tota la menja espiritual del Dei-
xeble es posava allí. Per això, potser, les estante-
ries, que se combaven al pes de totes les filosofies,
de totes les matemàtiques i de totes les històries,
se li ficaven pel rabet de l' ull en violenta acusació
al seu abandó intellectual.

Es decidí a no deixar-se atabalar més. Pensà
que si portava la conversa per camins banals, potser
les paraules pendrien un aire manco encarcerat. Ya
havia prou càtedra, prou toga, prou birreta...

—Ecolteu, Professor. Cuan vinguerem a viure en
aquesta població ereu fadrí. ¿Encara ho sou?

—Si. Suppose que soc fadrí.

—Els vostres motius tindreu. Yo soc casat i tinc
els meus. ¿Sou rebel a l' amor?

—Mai no he fet cas d' unes glàndules.

—Així, teniu idees pròpies, no acasades als llibres,
sobre la dona.

—Si que tinc idees pròpies sobre la dona. Per-

meteu que me les reserve. Conceptue que no eixiri massa ben tractades.

—Seria tan interessant el que vós penseu de les dones...

—Yo raone més de les coses bones que de les dolentes.

—Sou enemic de la dona.

—No soc enemic. Conserve l' estètica intel·lectual que m' he ideat.

—Yo vaig oir dir que vós havieu casat...

—No, estimat Deixeble. Yo, no mai.

—Potser el que varen dir és que mantenieu relacions amoroses...

—Possiblement han mentit.

—Yo parle dels temps de la meua vida universitària... Vós ya residieu ací... Vareu dir allà...

—Oh, bon Deixeble. M' esteu estirant de la llengua. Vós sabeu, per els vostres condeixebles, que yo tenia una amant. Pero yo no voldria parlar i vós esteu intrigat per conèixer els meus secrets, ¿no? Una pregunta, per tant: ¿Sou periodista?

—Déu me'n lliure, Professor. No; no ho soc.

—Es que si sou indiscret i referiu lo que vos vullc contar, podria pervindre greus perjuins.

—¿A qui?

—Al marit de la interfecta.

—¿Era casada?

—No. Pero ho és ara. Es va casar amb un alumne meu, anys després.

—¿Era bonica?

—Hermosíssima.

—¿I ell?...

—Un neci.

—Es interessant, senyor Professor. Conteu-me.

El Deixeble recordava que el catedràtic d' Història tenia una anècdota amorosa. La versió que corria de boca en boca dels estudiants era falsa. Tergiversada, ¿cómo no?, per a fer riure a costa del

Professor. Els jóvens universitaris solen ésser ven-gatius amb els seus metres. I havien disfrassat lo que passà entre Barbaflorida i una senyoreta de la bona societat provinciana.

—Interessant, de molt interés.

—Jusgueu.

Es llevà les gafes com a l' antiga càtedra. Els ulls, recremats, tenien les nines perdudes en l' es-pai. El Deixeble recordà ben bé el gest. Comensa-va una llarga disertació històrica. Eren els preludis de l' amnèsic que recobra, en un moment, la me-mòria tota brillant, detallista. Era el gest de l' hora solemne, gràvida d' emoció històrica que no més coneixien els grans ordenadors crítics de l' humanitat.

DE COM SE PREPARA UN CASAMENT

S' encarà amb el Deixeble i va dir:

—En retornar, a punta de migdia de l' Universi-tat, m' entregava la dispesera, una senyora viuda d' un habilitat del claustre, amb més sospirs per hora que anys d' edat, una carta closa. Fea dos mesos que rebia la carta diària i mes i mig que no les obria. Una dotsena de declaracions amoroses, llegides entre la sopa i els cigrons, als meus cua-ranta cinc anys, no podien servir més que per a fastidi d' un esperit dedicat als infolis i a les histò-ries borroses dels pergamins, com era el meu. Ya sabeu, puix, que no llegia aquella literatura im-pregnada de mel, floretes i colomins. Pero un du-menge se presentà en casa una dama, acompanyada d' una gosseta d' aigües. Volien ser rebudes per mi amb tot secret. Accedixc. La cosa va anar, en resum, de la següent manera:

—La meua filla està enamoarda de vós. Vos ha escrit unes llargues declaracions. Vinc a parlar, se-riósament, de l' assunte.

—¡Senyora! No podia suposar yo que fora, en realitat, una senyoreta la qui se'm declarava. Un Professor havia de pensar que són els deixebles que volen fer una broma. Vaig llegir les primeres cartes de la vostra filla. Hi he trobat una certa prudència dins de l' exaltació amorosa. Les atres, sobre clos, les guardo en la calaixera. Pensava remetre-les totes a l' Associació d' Estudiants de Sant Ignasi de Loyola, el dia de la meua jubilació, per a que els senyors que animen la tal congregació vegeren com s' entretenien els "caballeritos" de la comunió semanal. Pero ara que vós me traueu d' un error de pensament, ara que veig que va de veres i que és una senyoreta la que m' escriu "a impuls d' una ardorosa passió", yo vos promet passar totes les cartes seguides, segons ordre de fecha, per baix de les meues ulleres. Vos demane temps; un plas no molt llarg: un plas de quinze dies. ¿ Vos convé?

—Senyor Professor—digué la mamà de la enamorada desconeguda—. Penseu que si una mare dona un pas com el que yo done, és perque d' ell depen la salut, la vida, potser, d' una filla. Som família honorabilíssima...

Feu la descripció de la família. Honorable, certament. Rica. Amb possessions a Castella. Amb immobles a Andalusia. Amb bastants interessos a l' estranger. No vos diré més, estimat Deixeble, perque una sola paraula impensada podria descobrir-vos a la jove i la seua mamà.

—Senyora—vaig respondre—. No puc fer més en favor de la salut de la vostra filla. Compregau que la desconec. Que he de saber els seus pensaments i que he de decidir. Així com així, un home no pot comprometre's al casament. Yo tinc els meus quefers, els meus estudis, la meua càtedra. Pero vos assegure que si la proposició me convé farem el casament ben pronte. Pero necessite, al menys, quinze dies per a llegir les cartes i per a meditar. ¿ Es ama-

ble la vostra filla? ¿Es simpàtica? ¿Es bonica o, al menys, té una cara sanitosa, proporcionada? ¿Es esbelta o, al menys, no està contrafeta? ¿Té els cinc sentits? ¿Es entenimentada? ¿Sap cuinar? ¿Té idea de la economia domèstica? ¿Quants idiomes poseix? ¿Té idea, encara que elemental, de l'importància de l'Història? ¿Quin és el seu historiador preferit? ¿Estima els estudis històrics per monografies o bé creu en l'eficàcia de l'animalitat d'un César Cantú?

Podeu comprendre que yo no em podia esposar amb una dona cualsevol. Ella me podria enganyar amb un atre i yo ni me queixaria. Perque hi ha coses que dos hòmens no poden acabar-se mai per més afà que siga posat, per més ímpetu que es desenrolle. Pero una mica de discussió sobre les injustícies de Torquemada podrien produir la rotura de la nostra llasada canònica. Yo és que prenia l'asunte tan a l'americana com era convenient als meus interessos.

I la mamà respongué l'enquesta admirablement. Perque no sols reunia les condicions que yo estipulava, ans atres més, totes molt replenes de virtut i conforme a les meues idees polític-religioses. Vaig pensar, seriosament, que sols una dona com ella podria trencar el meu celibat. Una atra condició li vaig proposar.

Puix que l'amor de mare no cegava la senyora podien enviar-me una fotografia de la semipromesa. Davant de la seua efigie determinaria el si o el no. Així, tal com oiú. El *si* o el *no*, com si yo fora la dama i com si l' enamorada desconeguda fora el jove per al cual una mare demana la mà en sessió protocolària.

No cal que vos diga que la foto la vaig rebre als dos dies. ¡Hermoda jove! ¡Quin eixemplar per a la reproducció!

No vaig llegir, naturalment, les cartes. Estava

—¡Senyora! No podia suposar yo que fora, en realitat, una senyoreta la qui se'm declarava. Un Professor havia de pensar que són els deixebles que volen fer una broma. Vaig llegir les primeres cartes de la vostra filla. Hi he trobat una certa prudència dins de l' exaltació amorosa. Les atres, sobre clos, les guardo en la calaixera. Pensava remetre-les totes a l' Associació d' Estudiants de Sant Ignasi de Loyola, el dia de la meua jubilació, per a que els senyors que animen la tal congregació vegeren cóm s' entretenien els "caballeritos" de la comunió semanal. Pero ara que vós me traheu d' un error de pensament, ara que veig que va de veres i que és una senyoreta la que m' escriu "a impuls d' una ardorosa passió", yo vos promet passar totes les cartes seguides, segons ordre de fecha, per baix de les meues ulleres. Vos demane temps; un plas no molt llarg: un plas de quinze dies. ¿Vos convé?

—Senyor Professor—digué la mamà de la enamorada desconeguda—. Penseu que si una mare dona un pas com el que yo done, és perque d' ell depen la salut, la vida, potser, d' una filla. Som família honorabilíssima...

Feu la descripció de la família. Honorable, certament. Rica. Amb possessions a Castella. Amb immobles a Andalusia. Amb bastants interessos a l' estranger. No vos diré més, estimat Deixeble, perque una sola paraula impensada podria descobrir-vos a la jove i la seua mamà.

—Senyora—vaig respondre—. No puc fer més en favor de la salut de la vostra filla. Compregau que la desconec. Que he de saber els seus pensaments i que he de decidir. Així com així, un home no pot comprometre's al casament. Yo tinc els meus quefers, els meus estudis, la meua càtedra. Pero vos assegure que si la proposició me convé farem el casament ben pronte. Pero necessite, al menys, quinze dies per a llegir les cartes i per a meditar. ¿Es ama-

ble la vostra filla? ¿Es simpàtica? ¿Es bonica o, al menys, té una cara sanítica, proporcionada? ¿Es esbelta o, al menys, no està contrafeta? ¿Té els cinc sentits? ¿Es entenimentada? ¿Sap cuinar? ¿Té idea de la economia domèstica? ¿Quants idiomes poseix? ¿Té idea, encara que elemental, de l'importància de l'Història? ¿Quin és el seu historiador preferit? ¿Estima els estudis històrics per monografies o bé creu en l'eficàcia de l'animalitat d'un César Cantú?

Podeu comprendre que yo no em podia esposar amb una dona cualsevol. Ella me podria enganyar amb un atre i yo ni me queixaria. Perque hi ha coses que dos hòmens no poden acabar-se mai per més afà que siga posat, per més ímpetu que es desenrolle. Pero una mica de discussió sobre les injustícies de Torquemada podrien produir la rotura de la nostra llasada canònica. Yo és que prenía l'assunte tan a l'americana com era convenient als meus interessos.

I la mamà respongué l'enquesta admirablement. Perque no sols reunia les condicions que yo estipulava, ans atres més, totes molt replenes de virtut i conforme a les meues idees político-religioses. Vaig pensar, seriosament, que sols una dona com ella podria trencar el meu celibat. Una atra condició li vaig proposar.

Puix que l'amor de mare no cegava la senyora podien enviar-me una fotografia de la semipromesa. Davant de la seua efigie determinaria el si o el no. Així, tal com oiú. El *si* o el *no*, com si yo fora la dama i com si l'enamorada desconeguda fora el jove per al cual una mare demana la mà en sessió protocolària.

No cal que vos diga que la foto la vaig rebre als dos dies. ¡Hermosa jove! ¡Quin eixemplar per a la reproducció!

No vaig llegir, naturalment, les cartes. Estava

capficat en ordenar uns documents, en aclarir unes notes sobre el fals casament dels Reis Catòlics i no podia disposar uns minuts als meus amors. Per atre costat seguia creent que eren els estudiants els que, agosarats, seguien la broma iniciada per correspondència. ¡Alegria de la joventut! ¡Felicitats de la jovenesa! La facècia que yo pressentia no em produïa dolor. Yo, al donar les explicacions de la càtedra, no sabia amagar als alumnes la possibilitat del meu casament. Ells pensaven que yo tenia expansions d' enamorat, i yo pensava que eren ells mateixa els que estiraven els cordells de la farsa.

Un historiador que siga protagonista d' una aventura, ve obligat a referir-la amb la més absoluta veracitat. Les coses, estimat Deixeble, varen anar així:

Tornà la dama a per la resposta.

—Senyora—vaig dir, pensant en els estudiants—, estic disposat a casar-me amb la vostra filla. Les seues paraules me satisfan; la seua fotografia me fa pressentir una muller com les que yo no he arribat a somniar. La vostra actitud de mare prudentíssima és asseguransa de que amb tota llibertat podem tractar. ¿Amb quin dot deixareu casar a la vostra filla?

Esperava que protestaria davant aquesta cínica actitud meua. I no. Ho tenia calculat ya. Parlà de finques, de rendes, de divises estrangeres: dòlars, pessos, francs... La dotava en passa de trescents mil duros. No era poc, pensí. Els estudiants eren esplèndits i rumbejaven la riquesa. Pero havia que provar-ho.

—Senyora—vaig dir-li—no tinc temps lliure per a poder dedicar-me a aquestes minúcies de l' apartament d' una casa. Ho deixe al vostre càrrec. Necessite una habitació per als meus llibres. Monteu la casa. Yo la voré, i si reunix les condicions que ne-

cessita un matrimoni ben acomodat, que a més té el marit Professor, podem passar avant en les nostres relacions matrimonials.

I acceptà. La mamà volia que anara a vore a la seua filla de carn i óssos, abans. Es moria d'ansietat per parlar-me. Unes paraules, per poc afectuoses que m'ixqueren, la calmarien prou. ¡Estava tan enamorada!

¡Bona seria per als estudiants que yo anara a una casa aon pogueren posar en pràctica la broma del seu magí! No. Impossible. Que montaren la casa primer; que gastaren diners, aquelles pessetes que, segurament, invertien en el joc, vici que allavors s'apoderava dels estudiants de la nostra Universitat.

—Senyora—vaig insistir—. Monteu la casa. Yo vos prometé anar a trobar a la vostra filla al saló del pis que ens destineu per a viure.

Passades unes setmanes de respir, tornà la dama. ¡Per Zeus! ¡Per Minerva! Ya tenim la casa en disposició. Podia anar a vore-la aquell mateix dia.

—¡Diables d'estudiants! ¿Quin fill de marquès potentat teníem a les aules que podia disposar una quantitat tal de pessetes per a fer una broma dispendiosa al seu Professor, encara que els mobles foren d'alquiler?

Pensí, per a desfer-me'n, en un disbarat. Era una follia asò que se me va acudir. Pero innegablement estava a l'altura dels alegres estudiants.

—Senyora; yo me casaré amb la vostra filla, certament. Lo que no assegure és que puga viure amb ella més d'una nit.

—¿Qué diueu ara?—interrogà espantada la dama,

—¿I si no m'agrada? No sé com dir-ho per a no fer-vos eixir la rubor a les galtes... Vestida és hermosa, plenament al meu gust. Ya sabeu que els esposos no sempre s'han de tractar amb els vestits de passeig ni seria convenient, ni moral. ¿I si la vostra filla no fora una Venus? Soc un home de sana

educació estètica. Si ella no fora una bellesa ens hauríem de divorciar després de la primera exposició estatuària.

Era comprensiva la dama. No calgué insistir, explicar massa l'alcans de la nova proposició. Protestà. Protestà quant pogué pero yo no deixí de pedre el meu punt d'intransigència: posar en un carreró sense eixida als meus faceciosos enemics. El més espantat, veritablement, era yo. Yo que, com en Guimerà, no havia vist mai, directament, una dona en camisa demanava la nuditat més perfecta com a antecedent matrimonial. ¿Era possible que yo, cast de tota la vida, fera aquesta proposició indecent?

Sobre la meua irrompible castedat s'havien fet acudits, frasses molestoses per a mi baix els arcs del claustre. Per una reacció anímica que no em vaga d'explicar ara yo necessitava dir als inventors de les frasses que era o que podia ser tan pecador com ells, en pecats de la carn especialment. I així, vaig repetir a la mamà de la meua promesa que podia pensar-se la inconveniència de la prova.

Si mare i filla acceptaven la darrera condició que me ho digueren. Si la dona que havia de ser la meua muller era, en el vestit de la Justícia, del meu gust, al següent dia ya podien mullerar-nos. Yo tenia molts maldecaps i eliminava per davant els que me pugueren advindre per vies de l'estètica del nu femení. Necessita un historiador una quantitat tan gran de vida plàcida per a esdevenir home notable que tot trasbals físic i moral podia posar en perill d'obscuritat perpètua aquells fets de pobles i personages que per a glòries nacionals eren d'alta conveniència estudiar i divulgar.

La senyora marchà de malhumor. No podia assegurar que la seua filla accedira a una prova impúdica. Era massa lo que yo demanava a última hora. Les atres condicions encara que bastant exigents po-

dien sufrir-se. ¡Eren tan riques! L' última, no. La seua filla era molt honrada. I además que ¿i si no m' agradava? ¡Quina vergonya! ¡Quina taca per a la família! Equivalia eixa deshonra a la possessió carnal.

—Esteu equivocada, senyora. Disposeu la prova al vostre antoix. Si ella no és del meu gust no més ho sabrem, com un secret, nosaltres tres. ¡Un secret per a un historiador, senyora.

Marchà escales avall assegurant que no es faria l' exposició venusina.

—Son cinc minuts, senyora—li cridava yo abocat a la barana—. Cinc minuts és un temps ben curt comparat amb la felicitat eterna que yo oferixc.

Creguí que la festa s' acabaria de la següent manera: Els estudiants agafarien una barragana llecha i envellida i jallí seran els crits, els avalots i les riallotes!

A l' atre dia vaig rebre una targeta que dia textualment:

“Distinguit Professor: Demà a les cinc de la vesprada vos esperem. Esteu d' enhorabona.”

I acompanyaven la direcció de la casa que fins aleshores yo ignorava. Me vaig preparar per al buceo. Dolsos, flors, perfums, botelles envií a la casa que havia de visitar. ¡Com se divertirien els estudiants! Pero preparava, també, el meu desquit. Havia de demostrar a la bulliciosa joventut que no me deixava enganyar. Ells podrien ensarronar als pares i als tutors, pero no al Professor d' Història.

—¡Ah pobrets! Vosaltres sereu els que caureu al sarró.

Vaig vestir-me amb la roba de les solemnitats acadèmiques. La dispesera es cregué que es fea l' apertura del curs per segona vegada—tanta era la olor de naftalina que rastrejava.

Prenguí un coche; un d' aquells coches que tenien la parada per les vores de l' estació. A les cinc

en punt entrava per el portal de la casa de l' enigma. Me va obrir la mamà de la desconeguda promesa. ¿I els estudiants? ¡No hi eren! La broma seria després, pensí.

Pero vejam com anaren les coses, estimat Deixeble:

UN CAPITUL DE NOVELA

Al ser dins de la casa, la senyora, sofocada i avergonyida, rodà la clau del pany i digué tallant el meu astorament:

—El pany té dos claus. Preniu-ne una. Després de la prova marchareu sense voler averiguar més.

I m'acompanyà a vore la casa. ¡Esplèndidament amoblada. Ya tenia montat un despaig-biblioteca amb veritable gust artístic. Taula, llibreries, ornaments, teles, tot era del més pur renaiximent espanyol. El dormitori era d' un finíssim estil Luis XV que dubte si el mateix monarca francès arribà a conèixer-lo tan perfecte. ¡A tal punt de perfecció han aplegat els nostres pastichistes! El menjador era d' un modernisme esclatant: aquell modernisme alemany que tanta noguera saten feu treballar en el món. Pero la fusta d' aquells mobles era d' una noguera diguem-ne autèntica amb olor d' anous i tot, no l' atra qué té un coent perfum de ceba i grassa de cavall bavarés. Vaig vore el cuarto de bany aon una banyera de marbre ya esperava rebre en el seu tou la meua còrpora un poc carregada d' esquena. Després, el *fumoir* que considerí bastant *curst*: era barroc, d' un rococó socarrat per les quatre cares. No; aquell salonet hauria d' ésser vestit d' atra manera. Me confessà la dama que havien tingut mare i filla, els seus dubtes sobre l' estil de l' habitació; que uns moments se decantaven per el gòtic florit i atres per l' àrab cordovés. Per fi l' encomanaren barroc "per si plaia més a la meua saviduria".

Me pregà de quedar-me allí. I m' aconsellà que en oír el toc d' una campaneta a l' atra part del barandat me dignara despenjar una comucòpia de la paret. Hi havia un forat i que aplicara l' ull.

Marchà erta, un fus amb faldes, amb una cara de pomes agres que donava espant. Aleshores ya estava convensut de que els meus estudiants no tenien art ni part en aquesta comèdia. Ya estava convensut, fins lo més pregon de la meua conciència, que aquella parella de dones obraven de bona fe. I tenia, també, per segur, que en l' habitació immediata havia una dona despullant-se per a oferir-se nueta, al capricho dels meus ulls.

No, no despenjaria l' espill. Seria una vergonya per a mi asomar-me a un forat descubridor de les més íntimes parts humanes. ¿I era yo qui havia demanat imperiosament la prova visual? ¿I no es caia la casa? ¿I no me moria d' un repent recremat per els propis remordiments? ¿I no baixava un llamp desde les mans tremoloses de Júpiter per a aterrar-me en un segon d' ira olímpica? ¡Desgraciat de mi que ya tenia perduda la dignitat, la seriositat professoral, la honorabilitat! ¡Ser despreciable, el meu! ¡Cuc desvergonyit! ¡Anima perduda! ¡Cervell desvariejat! ¡Ai de mi!

I—¡oh moment!—paret enllà repicava el metall d' una campaneta en alegre nota unísona. Era l' avís. ¡Els tres segons més emocionants de la meua vida! Ací, el meu cos trèmol, la meua ànima en flames; ¿I allà? ¿I a l' atra part del tabic? ¿Seria bonica? ¿Milo? ¿Gioconda? ¿Maja de Goya?

¡Oh desgraciat de mi!

Pero... ¿i si la visió que m' espera és la d' un estudiant? Vestit o despullat, tràgic o còmic, mofa o sarcasme yo volia que hi haguera el gest d' un estudiant. Ell tenia dret a que yo posara l' ull al forat; podia exigir-me que mirara. No era yo en la casa per a atra cosa i devia mirar. Pena o glòria, alegria

o disgust, tenia l'obligació de llevar el marc barroc i posar el nas al pany de la paret. ¡Per Zeus—exclami—que siga un jove mofeta el que castigue la meua tramoia d'informal!

I claví l'ull.

¡¡Diable!!

Era una dona recta de cames, ampla de costats, recta d'espales. El cabell nugat al tos. La pell blanquíssima. Estava d'esquena, dreta damunt d'un taburet. I se movia. Anava voltant poc a poc. Ara li asomava per baix del bras la corba d'un pit ni poc ni molt. Es girava de cara a mi. No duia tapada la fas. Era la Veritat pura i magnífica. No mai aquesta deessa matemàtica se m'havia presentat baix una llum tan clara, baix una forma tan perfecta, baix una nuditat tan esplendorosa i detallada. Tenia el posat de no recorde quina Venus helena. Ara ya estava, del tot, cara a mi. Portava en la mà dreta un dels poms de flor que yo li havia regalat i amb ell es cobria, púdica, el sexe i amb l'atra mà i el bras en angle tractava d'evitar la visió directa de la sina. Tenia l'esguard posat en terra. La fas li groguejava de vergonya. Els llavis li tremolaven potser d'emoció, potser de fred. Era jove. Segurament no podia contar els 25 anys. No la vaig conèixer per la foto i ara tampoc la coneixia. Cert que yo no eixia ni a passeig. Yo més fitava la cara que no el seu cos harmònic i exuberant. ¡Quina dona! ¡Quina extravagància! No recordava haver llegit una semblant exposició per amor. ¡Les dones són el diable i sempre ne tenen una de nova!

Continuava donant la volta lenta, lentament, per a que el mirador discret pogués copsar tota la bellesa corporal. Ara la veia de flanc atra vegada i de sobte s'acabà la visió. Es feu la tenebra entorn de la figura palpitant cuan els meus ulls feen barallugues de mareig, cuan les cames se m'afluixaven, cuan la terra s'obria i se me tragava, cuan yo fea

uns esforços enormes per a agafar-me a la paret llista en evitació d'una caiguda...

...Tots els animalons, totes les figures humanes, tots els monstres que m'havien espiat des dels ornaments barrocs de la saleta caigueren damunt de mi per a esgarrapar-me, ferir-me, matar-me...

...De les fruites de fusta i de les fruites pintades ixqueren uns cucs fosforescents que vingueren a rocegar-me les puntes dels dits...

...Pit endins, camí del cor, se n'entrava una sangranta amb banyes d'acer. A la cua portava un sarpaset mullat amb aigua beneïta...

...Vaig oir, clars, els acordes d'una música funerària...

Cuan despertí serien les deu del dia següent a la vesprada de la singular aventura. En la casa no havia rastre de persona viva més que el meu. Les dones havien fugit, de segur, al vore que yo estava desmaiàt, caigut en terra — bocaterros — d'emoció.

A l'eixir al carrer, dos deixebles de les meues classes me veren amb els ulls desencaixats, la roba arrugada, el copalta esclafat.

Yo, capbaix, aní a casa i me fiquí, malalt, en el llit.

Mai més torní a vore a ninguna de les dos dones. No vaig tindre, tampoc, interés en trabarles. Llunt de mi l'idea de casar-me, la seua desaparició, inexplicable, me feu un gran bé. Potser les dames quedaren defraudades al saber que yo me desmaiava, simplement, per vore una dona nua. ¿Qué hauria fet yo d'aconseguir aquella jove entre els braços? ¡Morir-me! No estan fetes les dones per a mi; tan inútil soc per a resistir un dia de casament.

Passats cinc anys d'aquell dia, per a mi, venturós vaig rebre una tarjeta anònima que fea:

"Senyor Professor: Ya és casada. Vos avise per a tranquil·litat vostra. Següireu amb un absolut mu-

tisme. L'espós és don Fulano de Tal i Tal. ¡A qué ha vingut a parar la jove que vos estimà de tot cor!"

I aquesta és, estimat Deixeble, la única verídica narració possible dels meus amors desgraciats.

III

CREACIO DE NEGUTS

El Deixeble, que dedicà a la contalla tota la seua més profunda atenció, sense abandonar mai el sonrí de les afirmacions gratuïtes, de les mudes aprovacions i dels aplaudiments sense soroll, va quedar-se fet d' una pedra calentona per lo asombrós del cas.

¡Oh aventura deliciosa en atres mans! Mil duros donaria per saber qui era la jove enamorada que arribava al risc de la nuditat per poder-se enmaridar amb el Professor que no posseïa atre encant més que el talent, els ulls vius i la barba aleshores negríssima. Mil duros més donaria per conèixer al marit de la desconeguda i per tractar-lo i dedicar-li unes sagetes en plena conversa amical. Segons el Deixeble l' home d' aquella bellesa, despullada a les retines castes del castíssim catedràtic, estava en ridícul. Bona en fóra de trobar-lo i medir la sa-

tisfacció de l' usdefruit de la dona menyspreada després d' una exposició del seu cos nu. ¡En ridícul, si senyor! Vaja eixemplar de marit digníssim de lluir dos banyes aurífiques, exornades amb flors i cintes, damunt un front hirsut de cretí. Estupendíssim eixemplar de dona per a viure en una capital de província fent vida matinera de beata, de vesprades vicentines de Paúl i de boquetes de nit en habitacions llogades, amb olor de polvos d' arròs i de sabons andalusos. ¡Ah, quina dona més admirable per a una conquesta de tres dies amb astoraments fingits i desmais amb un ull obert i una calsa caiguda! En ridícul, si; en ridícul l' antic estudiant, potser el company seu d' aula i de tenoriades intranscendents i de billar i de café cantant. ¡En ridícul! ¡Oh si fos amic d' ell i pugués trobar-lo cara a cara!

—No, no, estimat Deixeble—va dir amb tota calma el Professor—. No; en ridícul el marit, no. En tot cas yo, que no puguí resistir la visió directa d' una estàtua de carn rossa.

—¿Pero no trobaren mai ni a la mare ni la filla?—interrogà apassionat el Deixeble.

—Mai més. Crec que marcharen a l' estranger. Després les vaig oblidar. Ya saben que per a tindre la felicitat m' embolique en l' amnèsia.

—Amnèsia relativa la vostra, Professor.

—Certament. Devegades provoqe la memòria no més per castigar-me. Així ha estat ara. Es la penitència que me pose per haver fet aquella acció contra la castedat.

Pero el Deixeble no obstant constar-li que havia passat un grapat d' anys tenia la ilusió de trobar algun dia la dona que, segons ell, per un fútil capricho d' enamorada s' havia despullat davant d' un home.

I seguí l' inquisició.

—¿Aon viu avui aquest matrimoni?

—No ens convé recordar-ho, estimat Deixeble. Oblideu la meua anècdota. Val més als dos.

—Al menys me direu el nom de l' estudiant que es casà amb ella.

—Oblideu, estimat, oblideu.

—¿Quin any terminà els estudis universitaris? Sigam felisos, Deixeble. Amnèsia, ara; amnèsia per a la meua aventura.

—¿Ell era valencià? ¿De quina comarca?

—No m' atormenteu més. No vos atormenteu vós. No recorde res, ja.

—¿Res?

—¡No res!

El Professor s' alsà del cadiro de pell allargant-li la mà. El despedia. Era tan inoportuna la conversa com la presència.

—¿Voleu que me retire?

—Fora convenient.

—¿Per vós?

—Per mi i per vós.

—Així, puix, adéu, Professor.

—Salut.

El Deixeble es retirava confós. ¿Per qué el despedia quasi bruscament? El vell veia en les arrugues del front del jove que unes agulles li adolorien l' ànima. I acompanyant-lo fins la porta de les escales parlà fort, amb gestos brucs, amb violentes agitatscions de braços i de mans:

—La dona és una monstruosa obra d' art, pero un monstre. Vos les done totes les del món, yo: Habiteu amb elles, si os plau; cohabiteu amb totes si podeu i teniu tal plaer. ¡Al diantre les dones! No vos fieu mai massa d' una dona. Salut, Deixeble. I no vullgau saber res més secret que yo no he trencat. L' únic que restà en ridícul fon yo. Aquella prova era vergonyosa i me vaig irar contra mi mateix. Si no me vaig casar amb ella fon perque no vullguí. ¡Al diable, les dones! Ho sabeu tot, ya.

Aquesta és la veritat de la veritat. Salut, Deixeble. Yo devia d' haver-me posat la mà a la boca per a no parlar. ¡Soc vil! Vós en teniu la culpa. He dit lo que devia callar pero me n' alegre. Salut, Deixeble.

—Adeu—va dir el Deixeble per dècima vegada i ya devallava les escales tot astorat; tot fora d' ell. Tenia un dubte que l' agitava. ¿Per qué el Professor callava els noms? ¿Seria ell mateix el marit de la caprichosa bellesa? Ell s' havia casat amb una senyoreta rica i hermosa que vivia en la capital aon estudià la carrera. Fea poc que tornava d' un llarg viache d' anys per l' estranger. Era riquíssima. Tenia possessions en l' Argentina, finques en Anglaterra i Fransa, accions de petrolis i ferros en els Estats Units de Nordamèrica... Era una apassionada de l' Història, pero ni mai va nomenar al Professor Barbaflorida ni en la biblioteca guardava cap obra d' ell... La seua mamà política ya difunta, senyora amant de les gosadies... La gosseta d' aigües que tenia dissecada al saló... El seu despaig del més pur renaiximent espanyol... ¡Cristo! ¿Amb quina dona s' havia casat? Pero no; era impossible. La seua senyora era molt honorable i d' una virtut tan manifesta que ni en la vida pasada cabia el fil d' un dubte. ¡Farsant! El Professor havia mentit. L' aventura es descabdellà de la manera que els estudiants havien referit: "Barbaflorida perseguia a una senyoreta de la localitat. Els germans d' ella, estudiants, i els amics, estudiants també, el portaren enganyat a una casa de mala nota aon creia que trobaria a la jove que desichava. ¡Allí fon ella! El mantejaren; l' apalissaren; l' ompliren de blaüres i a la matinada el tragueren al carrer ferit, tot brut de sang". ¡Eixa era la veritat, eixa! ¡Havia mentit el vell Barbaflorida! ¡Farsant! ¡Vengatiu! ¡Mal home! Avui havia trobat a un exalumne i amb ell volia vengar-se dels estudiants que el maltractaren.

¿Quina culpa tenia el Deixeble que li fea una visita de compliment? ¡Mal home, si, perque havia volgut fabricar una ombra verinosa que poguera envenenar la seua felicitat matrimonial!

Retornà escales amunt. El Professor encara estava afermat a la barana gesticulant com un foll.

—¿Vós coneixeu la meua senyora?—li espectà el Deixeble desde la distància de sis graons.

—Yo soc el Professor amnèsic—cridà el vell agitant la veu de les abundoses barbes—. Creix i re-produix-te. Passaran el segles i dels teus lloms eixirà el President de la República.

—¿Com es diu la meua esposa?—preguntava plens els ulls i els punys de ràbia.

—Diu el proverbi: “L’ home se fartarà del bé dels fruits de la seua boca”. “En opinió del neci no més és dret el seu camí: pero el que obedix els consells és un savi...”

—Està foll arrematat—digué el Deixeble. I girant-se-li d’ esquena desaparegué per el caragol de l’ escala.

PRE-FINAL

Ix al carrer. Va tambalejant-se. El sol de la vesprada li fa mal als ulls. Les idees li fan mal al cervell. Està saturat d’ incoherències, de guspises de follia, de puntes de paradoxa. Li roda el cap.

Cuan aplega a casa diu a l’ esposa que ha vist al Professor Barbaflorida. Ella mira a l’ home i sonriu amb temor.

—¿Encara està tocat de l’ ala?—pregunta.

—¿Tu el coneixes?

—Si—respon l’ esposa apretant-se el cor entre les dents.

—¿Desde fadrina?

—Si—diu alarmada.

—Es que m’ ha contat cóm va vore una jove sense camisa.

Posa tota l'atenció en l'efecte que ha de produir l'escopetada. Ella es limita, freda, a comentar:
—Tots els hòmens són iguals. S'alaben d'aquelles coses que haurien de callar.

—¡Inocent! ¡La seua esposa era inocent! Eixa resposta ho demostrava, i els ulls serens i el somris amorós. ¡Inocent! ¿Cóm havia pogut dubtar de la seua virtut? ¡Amb els diners que posseïa!

No obstant la tal seguretat se fica al llit. No se troba bé. Té cansades les finestres de l'ànima i uns ferros roents li foraden els polsos. Passa una hora i dorm com un àngel.

Cuan l'esposa entra al dormitori Lluís XV esguarda al marit roncant i pensa:

—¿Quins cocktails intel·lectuals me l'hauran marejat?

ACABAMENT

En retornar el Professor a la seua capsula de panes repleta de llibres esclafix a riure fins que les llàgrimes mullen els vidres de les ulleres. Seguidament busca la carpeta encapsalada "Memòries d'un amnèsic" i escriu en la primera pàgina en blanc:

"M'ha visitat don Esteve Pérez-González y Menéndez, ex-alumne. Casat amb donya Maria Berenguer de Valdivia San Martín, de grata memòria estètica. (Vide pag. 437 i següents). Li he donat uns consells després d'unes disquisicions filosòfiques. Com de costum, no aprofitarà l'ensenyansa. Viu felís.

Avui 25 de juny de 1930."

Tancà el quadern exclamant:

—Yo també tenia dret a comportar-me així.

I encengué una pipa.

Benassal.

MUTILADOS

Piernas y brazos de celuloide, de aluminio: su peso, un kilo; resistencia, 150 kilos

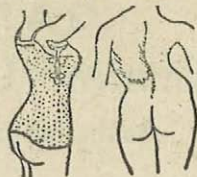
TORCEDURAS DEL CUERPO

Aparatos para la corrección del mal de Pott, escoliosis, parálisis, tumores blancos, pies planos, equinos barus y toda clase de torceduras del cuerpo, pies y manos.

HERNIADOS

Aparato mecanofisioterápico para la contención y curación de las hernias en hombres, mujeres y niños, en plazo breve, al alcance de todas las fortunas

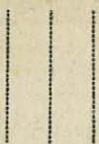
Adjuntando dos sellos de 0'25 céntimos se remite catálogo científico e ilustrado

Plaza N. de San Vicente, núm. 1, bajo - VALENCIA

Begau sempre

ORANGE CRUSH

Entregue les seues remeses pera esta sa casa

BARCELONA
Centre "LA CONFIANSA"

Asahonadors, 35—Teléfono 18.363

VALENCIA
Transports "PENSAT Y FET"

Doctor Romagosa, 17—Teléfono 10.863

SERVICI RAPIT

B O N A M A R

CAFÉ - RESTAURANT

Junt al Port: El millor punt del Grau pera
pendre la fresca i lo que siga necesari.

ACRISTALAMENT DE OBRES — CRISTALS DE TOTES CLASSES

—COLOCACIÓ A DOMICILI—

GRAN ECONOMIA EN PREUS

RAFEL IBAÑEZ SURIO

ARTICULS PER A REGALS

Correjería, 24

Telefon 12069

VALENCIA

FANFAN

Fábrica de Caramelos, Bombóns y Gragees
Pí y Margall, 56.—VALENCIA

NOSTRA NOVELA

SE VEN EN:

ALACANT.—Manuel Asín.—San Fernando, 32

ALCOY.—Justo Llacer.—San Nicolás.—Llibreria.

BARCELONA.—En tots els quioscos. Distribuidor Miguel Allué.—Cabras, 7.

BOCAIRENT.—Francisco Bernat.—Baile, 6.

CASTELLÓ.—Francisco Lázaro.—Corresponsal.—Prensa.

CULLERA.—Marcos Corcín.—Cisterna, 12.

OLIVA.—Miguel Borrás.—Corresponsal de Prensa.

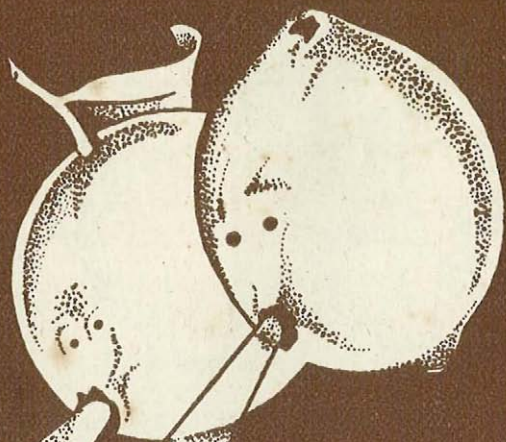
SAGUNTO.—José Badenas.—Pacheco, 46.

SUECA.—Distribuidor.—Pablo Carbonell.

TARRAGONA.—Joaquín Munté.—Rambla San José.—Quiosco.

TORTOSA.—Ramón Domingo.—Pi y Margall. Quiosco.

XÀTIVA.—Rafael Morant.—Canalejas, 42-44.

NARANJADA Y
LIMON NATURAL

VALENCIA

TALENS y FERRER - CARCAGENTE

NOSTRA NOVELA

Vol arribar a les tendres mans de tots els chiquets per a que, dende menuts, s'aficionen a llegir en valencià.

NOSTRA NOVELA

Prepara una edició popular de cuentos per a infants, per a difundir-los per totes les escoles. Sembrar en la escola valenciana, es recollir després bons valencians.

Don Comodó:
¡Que no sap aon comprar bons
matalaps!...

Vinga a ma casa y li asegure
que quedar  satisfet y

2 cat Salva

Y no se li olvide pera otra ocasio.

Cirilo Amorós, 8

Tel f n 13658